

**חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע**

עדיק פֿרשט בהעלאותק תשפ"ה שנה י"ז אלול 639
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ראוי להתבונן איך באמת קרה כדבר הזה שבעוד שכל "ב נשיאי שבטי ישראל הקריבו קרבנות עם כלי כסף וזהב לחנוכת המזבח, עמד אהרן מן הצד ולא השתתף עמהם

ומכאן תדע מעלתך וקדושתך של בני לוי שראו כל כך ממון ולא חמדוהו, ובביזה לא שלחו את ידם, כי מאסו בחמדת העולם נגד לימודם, ואמרו "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", טוב סחרה מסחר כסף, ועליהם אמר התנא: לא תחמוד כבוד יותר מלימודך (אבות ו, ה). ועל זה בחר בהם הקב"ה והבטיחם ואמר להם אני חלקך ונחלתך וגו'. ע"כ.

נמצא כי הטעם ששבט לוי לא הקריב קרבנות כשאר השבטים, כיון שלא היה להם כסף לקנות קרבנות.

אלא שיש להקשות על זה מדברי הגמרא בסוטה (יג.): תנו רבנן, בוא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות שנאמר "חכם לב יקח מצוות וגו'". ע"כ. ולכאורה, משה רבינו היה משבט לוי והם לא היה להם רשות לקחת מהביזה לא של מצרים ולא של הים.

והחיד"א ב'פתח עינים' מעיר זאת וז"ל: כי "לכאורה יקשה, דאם כל שבט לוי בביזה לא שלחו את ידם, מהו שבח משה רבינו ע"ה שלא נתעסק בכסף וזהב, ושבחו רבנן בש"ס ומדרשים וזוהר הק' (בשלח מו.), הלא משפט אחד לכל שבט לוי דאינם נוטלים, שלא נשתעבדו, ורחמנא אמר 'ועבדום ועינו אותם... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'".

ומיישב: "ואפשר דהגם דכל שבט לוי לא נטלו חלק, שאני משה רבינו ע"ה שהוא המוציא ונגאלו על ידו", והיינו, דשפיר היה ראוי שיהא לו חלק בביזת מצרים, משום שהיה גואלם של ישראל, ובכן רבנות גדולה היא במה שנתעסק במצוות ולא נתעסק בביזה.

ובספר 'לקח טוב' להגר"י פינטו זצ"ל (פר' בא) כתב שדבר זה תלוי במה שמצינו בספרי דרוש (ראה 'פרשת דרכים' דרוש ה, ועוד), שבביזת מצרים מצינו בחז"ל שני טעמים, האחד בגלל קושי השעבוד, וכפי שמצינו בגמ' (סנהדרין שם) שכאשר בני ישראל נתבעו לפני אלכסנדר מוקדון: "תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו", השיב להם גביהא בן פסיסא תשובה ניצחת ואמר להם: "מהיכן אתם מביאין ראייה, אמרו לו מן התורה, אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה, שנאמר (שמות יב, מ) 'מושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה', תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבודתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה". מאידך מצינו גם שבזית מצרים נובעת מדין חובת הענקה, כדאיתא בספרי (פר' ראה): "הענק תעניק לו מצאנך מגרנך ומיקבך וגו' וזכרת כי עבד היית במצרים" (דברים טו, טו), כשם שאני הענקתי לך במצרים... אף אתה הענק תעניק לו".

והנה, "אם ביזת מצרים היתה מדין הענקה, אם כן גם שבט לוי יש להם בה חלק, דאעפ"י שלא היו בקושי השעבוד, מ"מ משועבדים ואסורים היו תחת יד פרעה במצרים, וזה דומה לאחד שהיו לו ב' עבדים, לאחד היה מכביד עליו העול, ולאחד לא שעבדו כלל אלא היה יושב בביתו תחת ידו, דהדין הוא שצריך ליתן הענקה לשניהם כנודע, אבל אם נאמר דביזת מצרים היתה מטעם קושי השעבוד, אם כן שבט לוי שלא היו בקושי השעבוד אין להם חלק בה."

ונראה ליישב כי שונה משה רבינו משאר שבט לוי, ומשה רבינו הותר לו לקחת מביזת מצרים והים, משום שכל הטעם שאין לשבט לוי רשות לקחת משום שלא שהתעבוד במצרים, אולם אצל משה נאמר "וירא בסבלותם", שהשתתף בצערם וסבלם של עם ישראל, ולכן הותר לו לקחת מביזת מצרים.

האלשיך הקדוש בספרו תורת משה (ח, ג) שואל כיצד אמר הקב"ה למשה רבינו שירצה את אהרן הכהן בכך ש"לגדולה מזו אתה מותקן ... הקרבנות, כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים. אבל הנרות, לעולם, אל מול פני המנורה יאירו וכו' ע"כ.

קשה, כי הנה אומרו שהנרות הם לעולם, כי הלא גם המנורה בטלה בחורבן? ואם נאמר שהוא על נרות חנוכה (כמו שכתב הרמב"ן), שמונה הן, ואיך יאמר שזהו מאמר הכתוב "יאירו שבעת הנרות"?

ועוד שאינה נעשית על ידי כהנים בלבד? ועוד שאינן רק לזכר בעלמא ומדברי סופרים, ואיך נזכר בתורה?

אמנם הנה, כשהוקם משכן למטה הוקם משכן למעלה, כשהודלקו נרות למטה הודלקו למעלה, וכשהקריבו קרבנות למטה הקריבו נפשות למעלה. והנה אין ספק כי הנרות של מעלה אין צריך להדליקן יום יום. כי אם שמהיום ההוא שהדליקן אהרן למטה הודלקו למעלה. ונשארו דולקים לעד לעולם מחמת אותה הדלקה. נמצא שרושם ההדלקה היא עומד אפילו לאחר החורבן, שאם נחרב של מטה לא נחרב של מעלה וכו'. אך קרבנות של חנוכה המזבח, אין הרושם שעשו נשאר לעד מאז כנרות. עכ"ל האלשיך הקדוש.

מתבאר מדברי האלשיך הקדוש שיש הבדל בין המנורה להקרבת הקרבנות, שאע"פ שאצל שניהם על ידי הפעולה למטה פועל אף למעלה בבית המקדש העליון, אולם אצל הקרבת הקרבנות הופסקה העבודה למעלה כאשר הופסקה הקרבת הקרבנות למטה, אבל המנורה דלוקה ועומדת עד היום זהה. ומהדלקה הראשונה של אהרן הכהן נמשכת ההדלקה למעלה עד היום הזה.

לפי זה יש לומר, כי גם בכל בית יהודי דומה הוא לבית המקדש, ולכן אומרת הגמרא בסוף מסכת גיטין: "כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות". ולכאורה כאשר האשה מדליקה נרות שבת הרי הם כדוגמת הדלקת המנורה בבית המקדש, ומדוע לא נאמר שהמנורה מורידה דמעות?

ונראה לומר בדרך רמז, כי כשם שהדלקת המנורה של אהרן הכהן הדליקה את המנורה למעלה לעולם, אף הדלקת נרות של האשה מדליקה את נשמות ילדיה לעולם, ואל נכבה לעולם.

ולכן נאמר: "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך". חילק ואמר אצל האבא שמיעה ואצל האמא אמר לשון נטישה, כי האבא צריך לשמוע שוב ושוב כי מה שאמר האבא כאשר סיים לומר כבר דבריו לא משפיעים, שונה הדבר אצל האמא שדבריה נשארים לעולם ובשביל שהבן ינתק את דבריה צריך לנטוש את תורתה.

ולכן השפעתה של האמא הרבה יותר מאשר האבא ועל זה נאמר בתהילים: "כי השתות יהרסון צדיק מה פעל", אם האמא הורסת לא יעזור שהאבא יהיה צדיק.

המנורה העליונה מוזכרת בתורה באותם מקומות בהם התיבה "מנורה" נכתבה עם מילוי האות ו', כמו שנאמר "דָּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֵלָיו בְּהִעָלֶתְךָ אֶת הַנֵּהֹת אֶל מֹלַח מִן הַמִּנְחָה וְאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן אֶל מֹלַח מִן הַמִּנְחָה הָעֹלָה נִרְתְּיָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (במדבר ח, ב - ג).

ואילו כאשר מזכירה התורה את המנורה התחתונה אז התיבה "מנורה" כתובה כשהיא חסרה את האות ו' כפי שנאמר "וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא כְּמִרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת הַמִּנְרָה".

כך כתב רבינו בחיי וז"ל: גם בפרשה זו תמצא זכרון המנורה ארבע פעמים, שנים ראשונים שמדברים במנורה של מעלה הם מלאים, והם: "אל מול פני המנורה יאירו", "אל מול פני המנורה העלה", ושנים אחרונים חסרים שמדברים במנורה של מטה, והם: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב", זו מנורה של מטה ולכן הזכיר זהב, ואמר עד ירכה עד פרח, לבאר כי הוא מדבר במנורה גופנית והוא חסר וא"ו, "כן עשה את המנורה" חסר וא"ו. ולא נמצא בכל התורה המנורה מלא כי אם שלושה, שנים בפרשה זו, והשלישי "תיעשה המנורה"

(שמות כה, לא). וכן נמצא במסורת שלושה מלאים בתורה, וסימנך תיעשה יאירו העלה, וזהו שביאר כמראה אשר הראה ה' את משה, למעלה, כן עשה את המנורה, למטה. עכ"ל.

ונראה לתת טעם מדוע נחסרה האות ו' ממילת "מנורה" כשמדבר על המנורה התחתונה. וזאת בהקדם דברי המדרש תנחומא (בפרשתינו סימן ו'):

מנורה טהורה ירדה מן השמים שאמר לו הקב"ה למשה: "ועשית מנורת זהב טהור" (שמות כה), אמר ליה כיצד נעשה אותה? אמר לו: "מקשה תיעשה", אעפ"כ נתקשה בה, וירד משה ושכח מעשיה. עלה ואמר: רבש"ע שכחתי מעשיה.

הראה לו הקב"ה למשה ... אעפ"כ נתקשה עליה משה. אמר לו הקב"ה: לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה.

ירד משה ואמר לבצלאל, מיד עשאה. מיד התחיל משה תמה ואומר: אני כמה פעמים הראה לי הקב"ה ונתקשיתי לעשותה, ואתה שלא ראית אותה עשית מדעתך?! בצלאל - בצל אל היית עומד, כשהראה לי הקב"ה עשייתה. וכו'.

ובסימן ג' הוסיף המדרש תנחומא: "מקשה זהב", מהו מקשה כלומר מה קשה היא לעשות? שהרבה יגע משה עד שלא עשה המנורה, שכן הוא אומר "מקשה תיעשה המנורה" (שמות כה) כיון שנתקשה אמר הקב"ה למשה: טול זהב והשליכהו לאש והוציאהו והיא נעשית מעצמה וכפתריה ופרחיה גביעיה וקניה ממנה, אתה היה מכה בפטיש ומעצמה נעשית, לכן הוא אומר: "מקשה תיעשה המנורה" יו"ד מלא ולא כתיב תעשה כלומר מעצמה תיעשה. מה עשה משה? נטל את הכיכר והשליכו לאור ואמר משה: "רבש"ע הרי הכיכר נשלך בתוך האש כשם שאתה רוצה תעשה לפניך".

מיד יצאת המנורה עשויה כתיקונה לכן כתיב "כמראה אשר הראה ה' וגו'" כן עשה משה אין אומר כאן אלא "כן עשה" סתם מי עשה? הקב"ה. עכ"ל המדרש.

ויש לומר כי חיסרון האות ו' במילה "מנורה" שהכתוב מדבר על המנורה התחתונה, כדי ללמד, שבעת יצירתה על ידי בני האדם לא נעשתה בשלימותה, אלא רק על ידו יתברך.

כתב רבי אברהם פאלאג' בספרו וישכם אברהם (תהילים מזמור י"ח) בשם ספר קרבן שבת: כאשר נולד איזה תינוק מישראל מתקנים לו בשמים נשמה מאיזה 'נר' רוחני דולק שמתווסף למנורה העליונה, והנשמה למטה שואבת חיים מאותו 'הנר' הקבוע לה שם כל ימי חיותה על האדמה. וכשיגיע העת שיכבה הנר של אותה הנשמה למעלה, אזי ימות גם האדם למטה. ועל כך נאמר "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז) כלומר שאותו הנר שמאיר לו למעלה הוא הנשמה של האדם למטה. וזה מה שביקש דוד המלך "כי אתה תאיר נרי ה' אלהי יגיה חֶשֶׁבִי" (תהלים יח, כט) כלומר אתה תאיר את נשמתי השואבת חיים מאותו 'הנר' של מעלה. ועל ידי שאני מתמיד בתורה ובמצוות שנקראו "נר" ו"אור" שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג) מובטחני שה' יגיה חֶשֶׁבִי כלומר שתהיה נשמתי זכה וברה שואבת חיים מנר העליון בהתמדה גדולה.

לכן כשנולד משה רבינו התמלא הבית אורה כי משה היה שקול כנגד כל ישראל ונמצאו בתוך גופו 'נרות' כנגד כולם, ומחמת ריבוי האורות התמלא הבית אורה בצאתו מרחם אמו. עיקר שאיבת חיותם של הנשמות הוא ממקום הנרות המאירים לפני הקב"ה. ובכל ימי החול אין אורם של הנרות למעלה מתווסף משום שמתגבר 'החושך' שהוא מדור 'החיצוני' "כי הנה החֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ" (ישעיה ס, ב), ואז אין האור ניכר. אבל בשבת קודש אין ל'חיצונים' כוח כי הם נטמנים ב'תהום רבה', ואז מתרבה האור של מעלה ועל ידי זה נשמות ישראל שואבות מהם את אור נשמתם ומתווספת להם 'נשמה יתירה'. וכל זה הוא מקדושת יום השבת, שהיום קדוש כל כך עד שאין כוח ל'חיצונים' להחשיך את העולם. לכן

אמרו רבותינו "כבוד השבת - נרותיה הם כבודה" (ראה 'לקוט שמעוני' פרשת בהעלותך רמז תשיט ד"ה למה נרות שבעה) כי כאשר מדליקים נרות בשבת לרמוז על מה שהתווסף למעלה ושעל ידם נוספו הנשמות היתירות למטה, בזה מכירים את כבוד השבת שהוא מכובד ומקודש יותר משאר ימי השבוע.

מדוע נענשו הזקנים בחטא המתאוננים

כתב בספר מאיר עיני חכמים (תנינא דרוש ב' למסכת ברכות): מדוע בפרשה שניה של קריאת שמע לא נאמר "בכל מאודיכם" כמו בפרשה ראשונה?

אלא שהגמרא בברכות נד. דרשה עה"פ "בכל מאודיך" - בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו. וזה שייך רק אצל היחיד כשאדם אורמ זאת על עצמו בלשון יחיד אבל פרשה שניה שאומרים בלשון רבים, לא שייך לומר על אחרים בכל מידה ומידה הוי מודה לו.

ובספה"ק אגרא דכלה (פרשת ראה) מבאר את הפסוק "לא תעשון כן לה' אלהיכם", שרצון ה' שהצדיקים יבטלו גזירותיו ולא יצדיקו את דינו ויאמרו כי כל הצרות הבאות על ישראל הם מאת ה', אלא ישתדלו לבטל הכל ויושפע על כלל ישראל רק חסדים בצורה מגולה.

כמו כן הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זי"ע אמר על נוסח הברכה: "שעשה לי כל צרכי", לשון יחיד, כי על האדם להרגיש כלפי עצמו שלא חסר לו דבר, אבל אצל אחרים חסר וצריך לספק להם כל צרכם.

אחר הקדמה זו נבוא ונבאר מהש מצינו בחטא המתאוננים שהקצינים וזקנים נענשו.

אומר הפסוק: "וַיְהִי הָעֶם כְּמִתְאַנְּנִים רַע בְּאַזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבָּעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמִּחְנֶה". מה היתה תלונת העם?

כך נאמר: וַיִּסְעוּ מֵהָר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נִסַּע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מִנוּחָה".

ועל זה הם התלוננו, "וַיְהִי הָעֶם כְּמִתְאַנְּנִים רַע בְּאַזְנֵי ה'". מפרש רש"י: "אמרו אי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדרך".

כלומר תלונתם היתה על אורך הדרך, זקנים, נשים וטף - הולכים במדבר שלוש ימים.

והקב"ה אמר, התכוונתי לטובה כדי להכניס אתכם לארץ, ואתם אומרים שלשה ימים לא נחנו מענוי הדרך.

אלא שיש להבין, שכתב רש"י: בקצה המחנה - במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים.

וצריך להבין לפי השיטה כי הקצינים שבהם נענשו מה הסיבה אם העם מתלונן ומתאונן שהגדולים שבהם יענשו?

הפירוש לפסוק שבפרשתנו טמון בכמה פסוקים בפרשת משפטים. בסוף הפרשה מתוארת הברית שכרת ה' עם העם, ולאחר מכן נאמר: וַיַּעַל מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן נָדְב וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלֵיוּ כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתְּ הַסִּפִּיר וַיַּעֲצֹם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר. וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ".

רש"י בפירושו על הפסוקים הללו מביא את דברי חז"ל: "לא שלח ידו - מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד. ויחזו את האלהים - היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא"

בפסוק הקודם [י], כותב רש"י: ויראו את אלהי ישראל - נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה

לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד "ויהי העם כמתאוננים וגו' ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה" - בקצינים שבמחנה.

הזקנים התחייבו מיתה באותו מעמד, אלא שמשיקולים שונים הקב"ה חיכה ולא העניש אותם, וכעת בפרשתנו מסופר לנו על הפירעון מהזקנים על אותו חטא. אלא שצריך להבין על מה ולמה הזקנים היו ראויים לעונש? מה הם עשו? ברור שחטאם היה: "וַיַּחֲזֹזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". אולם היה כאן משהו עמוק יותר.

ויעל משה וַאֲהֲרֹן נָדְבָו וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלֵיוֹ כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסִּפְרִי וַיִּכְעַץ הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר: (כד, ט-י)

בתרגום יוב"ע תירגם (בפסוק י'), וזקפו נדב ואביהוא ית עיניהון, וחמון ית איקר אלהא דישראל, ותחות אפיפורין דריגליו דמיצע תחות כורסיה, הי כעובד אבן ספירינון מדלר שעבודא דשעבידו מצראי ית בני ישראל בטינא ובלבנין, והוון נשיא בטשן ית טינא עם גובריהון, הות תמן ריבא מפנקתא מעברתא ואפילת ית עוברא, ואתבטש עם טינא, נחת גבריאל ועבד מניה לבינתא ואסקיה לשמי מרומא ואתקניה גילונדק תחות אפיפורין דמרי עלמא, זינה הי כעובד אבן טבא והי כתקוף שפר שמיא כד הינון ברירין מן ענניא.

ופירוש דבריו שנדב ואביהוא והזקנים ראו יקר אלהי ישראל, ותחת הדום רגליו שהוא כעין שרפרף (כ"כ בפירוש יונתן אות ס"ד ע"ש). שתחת כסאו, כעין אבן ספירינון זכר לשעבוד ששעבדו המצריים את בני ישראל, בחומר ובלבנים, וגם הנשים היו לשין את הטיט עם בעליהם, והיתה שם נערה מפונקת מעוברת והפילה עוברא ונשתקע בטיט, וירד מלאך גבריאל ועשה מזה לבינה, והעלה אותה לשמי רום ושם אותה תחת הדום רגליו של ריבון העולם, והיה זיוה כאבן טובה וכעצם השמים בזמן שהם ברורים בלי עננים.

מצד אחד רואים הזקנים את גודל השעבוד והצער שעברו ישראל, עד שמילדיהם עשו לבנים למגדליהם. מצד שני, ראו כי אותם ילדים זכו להעלות ולהיות נשמות תחת כסא הכבוד. אמרו הזקנים לעצמם, הרי לך כי הכל לטובה מגודל מעלתם וגדלותם ידעו אותם צדיקים שאין רע יורד מהשמים כלל, ולכן הרשו לעצמם "ויאכלו וישתו".

אולם כפי שנתבאר בתחילת המאמר, כי רק לעצמו צריך אדם לומר כי הכל לטובה אבל לא על צערו של השני. וכאשר יהודי קובר את בנו, חייבים להשתתף בצערו ולא די לומר כי מכיון שנשמת הבן תחת כסא הכבוד אין מקום לצער.

ובגלל שהזקנים לא השתתפו בצערם של עם ישראל, זה גרם שהיתה קשה עליהם ההליכה והחלו להתלונן ולהתאונן. כי רק אדם שקשה לו מתלונן. ולכן כאן ראה הקב"ה להיפרע מן הזקנים שהם גרמו לתלונותיהם של עם ישראל.

ולכן כאשר באים לבחור מנהיגים לעם, שבעים זקנים נאמר: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפֹּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיוֹ וְלִקְחָתָהּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ".

רש"י במקום מביא את דברי חז"ל: אשר ידעת כי הם וגו' - אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם, שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל, עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן.

שוטרי ישראל הוכו מכיוון שהעם לא הספיק לסיים את עבודתו. שוטרים אלו יכלו לפטור עצמם בטענה שלא היו אשמים. אך מי שפוטר עצמו בטענה שאיננו אשם, איננו ראוי להיות ממנהיגי העם. המנהיגים הם אלו שהוכו ולא היכו את אלה שתחת ידם.

וכן בהרחב דבר מציין למדרש בבמד"ר ט"ו כ' (וכע"ז בתנחומא בהעלתך י"ג): "אספה לי. וכי לא היו זקנים לשעבר, והלא כבר נאמר במצרים (שמות ג' ט"ז), לך ואספת את זקני ישראל?"

אלא מפני מה אמר לו הקב"ה למשה אֶסְפֹּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ? ללמדך שבשעה שאמר פרעה (שם א' י'), הֲבֵנָה נִתְחַכְמָה לוֹ (שם י"א), וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים, קִיבֹץ (-פרעה הרשע) את כל ישראל, ואמר להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה, היינו דכתיב (שם י"ג), וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ - בפה רך, נטל סל ומגריפה, מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגריפה ועושה בלבנים ולא היה עושה. מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כחן, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שחשכה העמיד עליהם נוגשים ואמר להם חשבו את הלבנים, מיד עמדו ומנו אותם, ואמר להם כזה אתם מעמידים בכל יום ויום. מינה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל, והשוטרים התמנו על יתר העם. וכשאמר להם (שם ה' ז') אל תאספון לָתֵת תְּבֹנָה לָעָם, היו באין הנוגשים ומונין את הלבנים ונמצאו חסרות היו מכין הנוגשים את השוטרים, שנאמר וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, והיו השוטרים מוכין על יתר העם ולא היו מוסרין אותן בידי נוגשים, ואומרים (-השוטרים) מוטב אנו ללקות ואל יכשלו יתר העם.

לפיכך כשאמר הקב"ה אֶסְפֹּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי?

אמר לו, אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיוֹ, אותן הזקנים והשוטרים שהיו מוסרין עצמן ללקות עליהם במצרים במתלנת הלבנים, יבאו ויטלו בגדולה הזו, לפיכך הוא אומר, אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיוֹ. ולפי שמסרו עצמן ללקות על הצבור, לפיכך (במדבר י"א י"ז), וַיִּנָּשְׂאוּ אֹתָךְ בְּמִשָּׁא הָעָם, ללמדך שהשוון הקב"ה למשה, מכאן את למד, שכל מי שמסור עצמו על ישראל, זוכה לכבוד ולגדולה ולרוח הקדש, לכך כתיב, אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיוֹ. מי הם? אותן שכתוב בהן וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.